

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ГЕОПОЛІТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ США

GEOPOLITICAL CHARACTERISTICS OF THE MODERN SITUATION OF THE USA

У статті досліджено процес та причини формування США як глобального геополітичного лідера, висвітлено основні аспекти сучасного геополітичного становища США у світі, охарактеризовано основні геополітичні фактори, які спричинили сучасний геополітичний стан США, визначено роль США у сучасному геополітичному середовищі. Оскільки США сьогодні виглядають справжнім потужним лідером, поки що неможливо спрогнозувати, хто б міг скласти їм гідну конкуренцію в найближчі 10–15 років, то у статті проаналізовано економічний стан США як один з основних факторів геополітичного становища, наведено статистичні матеріали, які відображають основні показники стану економіки та їх динаміку протягом останніх років. Розглянуто нафту як інструмент впливу США на геополітичний стан світу шляхом її використання для задоволення національних інтересів країни та здійснення геополітичної стратегії щодо всіх континентів. Наведено перспективи США в умовах глобального геополітичного лідерства.

Ключові слова: геополітика, геополітичне лідерство, геополітичний фактор, національні інтереси, геополітичне середовище.

В статье исследованы процесс и причины формирования США как глобального гео-

политического лидера, освещены основные аспекты современного геополитического положения США в мире, охарактеризованы основные геополитические факторы, обусловившие современное геополитическое положение США, определена роль США в современной геополитической среде. Поскольку США сегодня выглядят настоящим мощным лидером, пока невозможно спрогнозировать, кто бы мог составить им достойную конкуренцию в ближайшие 10–15 лет, то в статье проанализировано экономическое состояние США как один из основных факторов геополитического положения, приведены статистические материалы, отражающие основные показатели состояния экономики и их динамику в течение последних лет. Рассмотрена нефть как инструмент влияния США на геополитическое состояние мира путем ее использования для удовлетворения национальных интересов страны и осуществления геополитической стратегии касательно всех континентов. Приведены перспективы США в условиях глобального геополитического лидерства.

Ключевые слова: геополитика, геополитическое лидерство, геополитический фактор, национальные интересы, геополитическая среда.

УДК 339.97

Бобровник В.М.

студентка

Університет державної фіскальної служби України

Коляда О.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки

Університет державної фіскальної служби України

The article deals the process and causes of the formation of the United States as a global geopolitical leader, highlights the main aspects of the current geopolitical position of the US in the world. At the beginning of the 21st century, the United States is a leader in the global community for almost all components of national power. The geopolitical factors play a decisive role in the states of the foreign policy links of the states and article describes the main geopolitical factors that have caused the current geopolitical state of the United States, defined the role of the United States in the modern geopolitical environment. As the United States today looks like a real powerful leader, and it is still impossible to predict who could compete with them in the next 10–15 years, in the article is analyzed the economic condition of the USA as one of the main factors of the geopolitical situation, static materials are presented that reflect the main indicators of the state of the economy and their dynamics in recent years. To achieve its goals, the United States today cooperates with almost all countries of the world, and also applies new aspects of the geopolitical strategy towards them. Considered oil as an instrument of US influence on the geopolitical state of the world, through its use to meet the national interests of the country. Modern US geopolitics is based on strengthening the position of the American state as a world leader, promoting American interests at the most favorable conditions for the country. The United States today has a tremendous influence on the world community, they are the only world superpower. Their superiority in the political, military, cultural, financial and economic fields is undoubtedly the largest multinational corporations that handle the latest technology and provide high-quality services, and the geographic location provides them with many benefits in terms of implementing their geopolitical course. In the article presented the prospects of the USA in the conditions of global geopolitical leadership. The 21st century, especially its initial stage, will depend largely on the United States – from what international order it will strive to build, which strategy will be followed, which foreign policy tasks will be put before and among other actors. Finally, the United States at the present time retains a unique place in the modern world.

Key words: geopolitics, geopolitical leadership, geopolitical factor, national interests, geopolitical environment.

Постановка проблеми. Сполучені Штати Америки на сучасному етапі розвитку зберігають унікальне місце в сучасному світі. Як писав у 2004 р. Дж. Ікенберрі, «панування США на світовій арені не має історичних аналогів».

Сучасна геополітика США базується на зміцненні позицій американської держави як світового лідера, просуванні американських інтересів на найбільш вигідних для країни умовах, запобіганні такому світовому сценарію, за якого американському лідерству не може бути завдано шкоди.

Між іншим, сучасний етап трансформації системи міжнародних відносин характеризується такими ознаками, як складність, динамічність та непередбачуваність. Це означає те, що Сполученим Штатам буде дедалі складніше контролювати сучасні складні багаторівневі світові процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам геополітики та геополітичного стану США присвячені роботи таких вітчизняних та іноземних дослідників, як І.Д. Дудко, М.В. Багров, В.О. Дергачов, М.С. Дністрянський, О.Г. Топчієв,

О.І. Шаблій, Б.П. Яценко, Е. Гідденс, Р. Кохейн, С. Стрендж, Н. Спайкмен.

Постановка завдання. Метою статті є загальна характеристика сучасного геополітичного стану Сполучених Штатів Америки та дослідження процесу його формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сполучені Штати Америки сьогодні мають величезний вплив на світову спільноту, вони є єдиною світовою наддержавою. Їх перевага у політичній, військовій, культурній, фінансовій та економічній сферах є безсумнівною, у них функціонують найбільші транснаціональні корпорації, що розпоряджаються новітніми технологіями та надають високоякісні послуги, а географічне положення дає їм багато переваг щодо здійснення геополітичного курсу.

Вирішальну роль у становленні зовнішньополітичних зв'язків держави відіграють геополітичні фактори, їм також притаманне спрямування процесів державного будівництва в природний потік розвитку. Як правило, геополітичний фактор – це сукупність географічних показників, які спричиняють певний напрям у політиці окремої держави щодо забезпечення її національних інтересів на певному етапі розвитку.

Існує багато факторів, що впливають на політичну діяльність людей, але саме географічний фактор найменш вразливий до змін. Безпосередньо він відіграє вирішальну роль у політиці держави до того часу, поки його географічно-просторове середовище залишається незмінним. На думку професора Єльського університету Н. Спайкмена, «географія є тим самим фундаментальним чинником зовнішньої політики держав, саме тому він є найбільш тривалим і незмінним. Міністри з'являються і зникають, вмирають навіть диктатори, однак гірські масиви залишаються непохитними» [1, с. 41]. Проте до цього часу перед державою стояла мета завоювання нових територій задля реалізації своїх національних інтересів, безпеки тощо або шляхом підкорення інших народів, або шляхом захоплення суміжних територій. Розміри територій, які їй належать або на які вона має вплив, фактично визначали державну могутність і владу, а також безпосередньо її багатство.

До переліку геополітичних факторів можна включити насамперед розміри та географічне положення Сполучених Штатів. Четверте місце серед решти країн світу посідають Сполучені Штати Америки за обсягами території (9,4 млн. км²). США складаються з трьох частин. Перша частина – це материкова територія, на якій розміщуються 48 штатів, що займає приблизно 80% загальної площі всієї країни. За формою вона схожа на масивний чотирикутник, що тягнеться зі сходу на захід майже на 4,7 тис. км, а з півночі на південь на 3 тис. км. Інші 2 частини – це віддалені від неї штати Аляска та

Гавайські острови в Тихому океані. Всі ці умови дають велику можливість будувати промислові підприємства, науково-дослідні центри, створювати різні економічні зони, військові бази тощо. США мають дуже вигідне для країни економіко-географічне положення (ЕГП). Переважно воно забезпечується тим, що зі сходу вони оточені водами Атлантичного, а із заходу – водами Тихого океану. Морські межі сягають 12 тис. км. Цей факт іще з давніх часів давав перевагу для торговельних зв'язків із заокеанськими країнами. Це здавна полегшувало торгові зв'язки із заокеанськими країнами та водночас гарантувало країні безпеку [2].

Сусідство з менш розвиненими в економічній сфері Мексикою та Канадою також вигідно вплинуло на США. Внаслідок цього монополії США вдало експлуатують природні та трудові ресурси цих країн, отримуючи великі прибутки. Розвитку економіки США сприяє безпосереднє близьке розміщення з країнами Латинської Америки.

На території США перетинаються різні кліматичні зони, завдяки чому активно формується й розвивається власне сільське господарство та фермерство. Американський клімат досить сприятливий до вирощування багатьох рослин, необхідних для їжі та низки виробництв, до життя безлічі видів домашньої худоби та птаства. Крім того, значні території США багаті на корисні копалини: від нафти до безлічі дорогоцінних металів. Важливу роль відіграють лісові та хімічні запаси Штатів. Завдяки цим факторам США сьогодні економічно незалежні від інших країн та мають можливість сьогодні створювати низку високотехнологічних компаній. Географічна віддаленість від більшості провідних країн світу також відіграє важливу роль в соціально-економічному розвитку США. Територія держави межує з невеликим числом країн і віддалена від інших лідируючих світових держав. Саме цей фактор проявився найбільш яскраво за часів Другої світової війни і, беззаперечно, на сьогодні відіграє вагомий роль.

Нарешті, варто відзначити, що США зараз відзначаються слабкою заселеністю. За винятком східних прибережних територій та півдня країни, щільність заселення навіть досить хороших з кліматичної точки зору районів найчастіше сильно відрізняється від аналогічних показників інших світових економічних лідерів. Це також говорить про гарні перспективи розвитку та є значним фактором соціально-економічного розвитку.

Історія США порівняно з іншими країнами не так тривала. Незважаючи на це, навіть за невеликий період часу ця країна стала лідером у світовому господарстві. Сьогодні сліди економічної та культурної експансії США можна знайти по всьому світі. Аналіз економічних показників Америки в минулому дає змогу зробити висновок про те, що бурхливий розвиток цієї країни та досягнення

нею сучасних позицій відбулися в один період, а саме під час і після Другої світової війни. Саме в цей період Америка здійснила величезний стрибок економічних та соціальних показників.

Друга світова війна – це глобальна війна, у якій США мали змогу воювати на чужій території досить далеко безпосередньо від Американського континенту. На території США тоді ще не було не тільки воєнних дій та повітряних бомбардувань, але й навіть повітряних тривог.

Під час Другої світової війни відбулися структурні зміни в промисловості США. Ті галузі, які зробили великий стрибок уперед (наприклад, авіаційна та хімічна), збільшили свою питому вагу в промисловості країни.

У підсумку Другої світової війни національне багатство США в невимірних цінах (у цінах 1929 р.) зовсім незначно зросло. Воно дорівнювало 445,8 млрд. дол. США [3] у 1929 р., 424,8 млрд. дол. США – у 1939 р., 435,6 млрд. дол. США – у 1945 р. Беззаперечно, тим більше для населення, національне багатство країни у 1945 р. не досягло рівня 1929 р. Це пояснюється тим, що війна забирала велику частину національної продукції, а також існувала невідповідність між зростанням продукції та виробничого апарату. У період з 1942 по 1943 рр. виробництво у військовій сфері займало дві третини всієї виробленої промислової продукції. Американський економіст Е. Хансен, що працював консультантом Федерального резервного управління та урядових органів США, стверджував, що до кінця Другої світової війни в роботу для військових цілей було включено близько половини всіх продуктивних ресурсів США [4].

Варто також відзначити, що через те, що військові дії прямо не зачепили американський континент, США не зазнали тих бід, що звалились на багато націй Європи та Азії, порівняно з якими, людські втрати США були відносно невеликими.

Війна також посприяла збільшенню національного багатства США, їх трансформації у фінансово-економічного та військово-політичного лідера. Природа внутрішнього розвитку американського капіталізму (швидке накопичення капіталу, бурхливе зростання продуктивних сил) спонукала його до широкої зовнішньої експансії. Цьому факту перш за все посприяло співвідношення сил, яке дещо змінилося після завершення війни. Основні опоненти США або тимчасово вийшли з ладу (Німеччина, Японія), або потрапили у фінансово-економічну залежність від американських кредиторів (Великобританія, Франція). США скористалися цим, щоб оволодіти новими ринками, збільшити експорт товарів та капіталів (особливо шляхом надання кредитів і позик), а також створити широку «імперію долара» [5].

Крім описаних нами вище історичних передумов розвитку та становлення США й перерахова-

них геополітичних факторів, можна назвати інші важливі обставини, що сприяють розвитку Сполучених Штатів Америки. Однією з таких обставин є розвинена система американської освіти. Сьогодні США є одним зі світових лідерів у галузі підготовки фахівців для різних галузей промисловості, сільськогосподарства тощо. Крім того, країна демонструє прогрес щодо розвитку теоретичних наук, зокрема фізики, хімії, економіки. За кількістю лауреатів Нобелівської премії США займають лідируючі позиції вже протягом десятиліть. Незважаючи на наявну із середини минулого століття критику самої системи американської освіти (неглибоке вивчення предметів у школі, надмірно обмежене коло досліджуваних дисциплін, платність більшості привілейованих навчальних закладів тощо), сьогодні в Америку їдуть вчитися з усього світу. Дуже багато у США студентів з азіатських країн, Африки, країн арабського світу. Уряд Штатів виділяє великі грошові суми для проведення наукових програм, НДДКР, симпозіумів, залучає до роботи молодих вчених з різних країн. Крім того, заохочується переїзд до Америки на ПМЖ різних фахівців, особливо в галузях медицини, програмування та комп'ютерних технологій, точних наук. Це також сприяє створенню наукового потенціалу країни [1].

Важливу роль відіграють значні традиції господарювання, використані під час розвитку. США, будучи утворені як колонія Англії, мали можливість користуватися господарськими традиціями цієї розвиненої до того часу в економічному аспекті країни, а також використовувати досвід людей, що переселилися на новий континент. У результаті розвиток нової країни від самого початку відбувався дуже активно, а вже через кілька століть невелика колонія перетворилася на країну, лідируючу за більшістю економічних показників [3].

Ще однією важливою обставиною стала науково-технічна революція. В її результаті в другій половині XX століття США переобладнали багато виробництв, провели глибоке технічне переоснащення, що дало змогу помітно збільшити їхню питому ефективність та підвищити економічні показники шляхом зниження витрат і збільшення продуктивності.

Можна дискутувати щодо лідерського призначення Америки вести вперед людську цивілізацію, але не можна заперечувати, що саме цим займаються керманічі Білого Дому. Повороти історії, спричинені діями американців, можуть водночас відкрити як еру глобального компромісу, так й глобального системного зламу, від якого зовсім недалеко до глобального хаосу.

Американцям дійсно вдалося створити свій оригінальний світ, нетипово для світової історії затишний для багатьох націй та народів. За всіх недоліків у соціальній організації принципова загроза для американського суспільства зазви-

чай походила з-зовні країни. Проте світ глобалізації змінює весь світовий простір, а Америка більше не є окремо розташованим островом добробуту та щастя. За іронією долі значною мірою ця небезпека створена самими американцями, бо саме вони є найбільшими глобальними практиками [6].

Масштабування та високий ступень впливу міжнародно-політичної дії Америки на розвиток світової спільноти залишаються вражаючими. Практичні наслідки глобальної дії Америки вже сьогодні впливають як на стан речей у сфері міжнародного співробітництва, так і на розвиток таких напрямів національної політики, як освіта, медицина, екологія, енергетика, економіка та фінанси, мас-медіа та інформаційні технології.

З іншого боку, уособлене США західне лідерство як провідний історичний тренд розвитку системи міжнародних відносин кінця XX – початку XXI століть, названий експертами однополярним моментом, виявилось більш тривалим та багатовимірним за більшістю очікувань та прогнозів. Сьогодні США залишаються провідною державою світу, єдиною глобальною наддержавою за більшістю показників владної потужності. Проте останні десятиліття демонструють, що основним трендом міжнародно-політичного розвитку поступово стає зміщення важливих показників. Перш за все йдеться про те, що темпи зростання у США та інших західних 96 країнах вже тривалий час є значно нижчими, ніж у деяких держав, що розвиваються, а потужний економічний базис зростання є ключовим фактором, що сприяє побудові потужності в інших сферах розвитку [7].

Водночас зростаючі держави, перш за все Китай та Індія, почали обережно просувати свої власні погляди щодо кращого управління міжнародною системою та вимагають більшого впливу на міжнародний процес прийняття рішень щодо вжиття узгоджених та ефективних міжнародних заходів реагування на спільні проблеми й пошуку стійких договірних можливостей щодо стабільного глобального розвитку.

Нині існує висока ймовірність появи нових силових полюсів та можливостей процесу перетікання владної потужності, тобто зміни позиції елементів у найвищих за потужністю щаблях міжнародної системи.

Значною мірою подальше лідерство буде залежати від уміння організовувати союзників та маніпулювати суперниками. Діючи подібним чином, американська адміністрація намагається стримувати деякі держави там, де проблему складно вирішити дипломатією чи навіть війною.

Очевидно те, що Вашингтону потрібно буде боротися за вплив на складний ансамбль глобальних гравців, де низка акторів, починаючи з Китаю, намагається скласти йому очевидну конкурен-

цію на перспективу не лише в економічній сфері. Вже сьогодні військовий бюджет КНР становить 145 млрд. дол. США на рік. Це значно менше за 584,2 млрд. дол. США на оборону, прийнятих урядом США, але у загальносвітовому масштабі це вже друге місце за витратами на силову потужність [8].

Слід зазначити, що актори, діючи на обмеження американської потужності, не поспішають створювати чітку антиамериканську глобальну коаліцію, демонструючи здатність стиля мислення щодо політики. Сам факт зростання потужності й кожен крок нових великих держав або претендентів на отримання такого статусу в майбутньому створюють підвалини до зростання інтересу цих держав до самої можливості протистояння Вашингтону щодо ведення світових справ.

Зниження лідерських позицій Америки містить серйозну небезпеку для всієї світової спільноти, бо створює ризик хаосу у глобально-системному функціонуванні. При цьому в самому Вашингтоні визнають світовий простір небезпечним місцем, де мир підтримується силою (мілітарною, м'якою, розумною) [9].

Економіка Сполучених Штатів відіграє провідну роль у сучасній глобальній економіці. Економічне й політичне значення США зростає на фоні дезінтеграційних процесів в ЄС (Brexit, каталонський сепаратизм) та агресивної політики Кремля. Отже, розуміння процесів, які відбуваються в економіці цієї країни, є важливим для пізнання тенденцій розвитку не тільки США, але й усього світу.

США – це високорозвинена індустріально-аграрна країна Північної Америки. Економіка США посідає перше місце у світі за обсягом номінального ВВП, друге місце – за ВВП, розрахованим за ПКС. Середньорічні темпи приросту ВВП США у 1999–2008 рр. незначним чином перевищували темпи приросту ВВП в розвинутих країнах світу (2,6% і 2,5% відповідно).

ВВП США у 2016 р. сягнув 18,57 трлн. дол. США, що складає 24,7% світового ВВП (ВВП на душу населення становить 57,44 тис. дол. США), а вже у 2018 р. досягнув цифри 20,5 трлн. дол. США (рис. 1).

Рівень інфляції у США у 1999-2008 рр. дорівнював 2,8% (у розвинутих країнах він в середньому становив 2,2%), а у 2014-2018 рр. він утримувався в межах 0,7–2,1% (рис. 2) (у розвинутих країнах він склав 0,8-2,0%) [10].

Послуги є основним сектором сучасної економіки країни, на який припадає майже 80% ВВП. В обробній промисловості США є одним зі світових лідерів у галузях комп'ютерної, медичної, аерокосмічної та військової техніки, а також у виробництві фармацевтичних товарів. Крім того, США мають висококваліфіковану робочу силу та максимальне число випускників вищих навчальних закладів на тисячу робітників у світі.

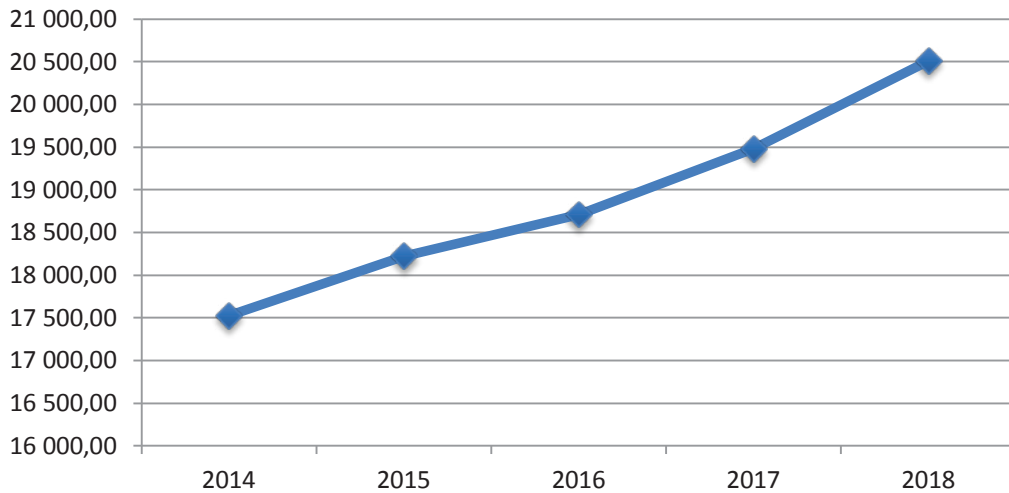

Рис. 1. Валовий внутрішній продукт США, трлн. дол. США

Джерело: [10]

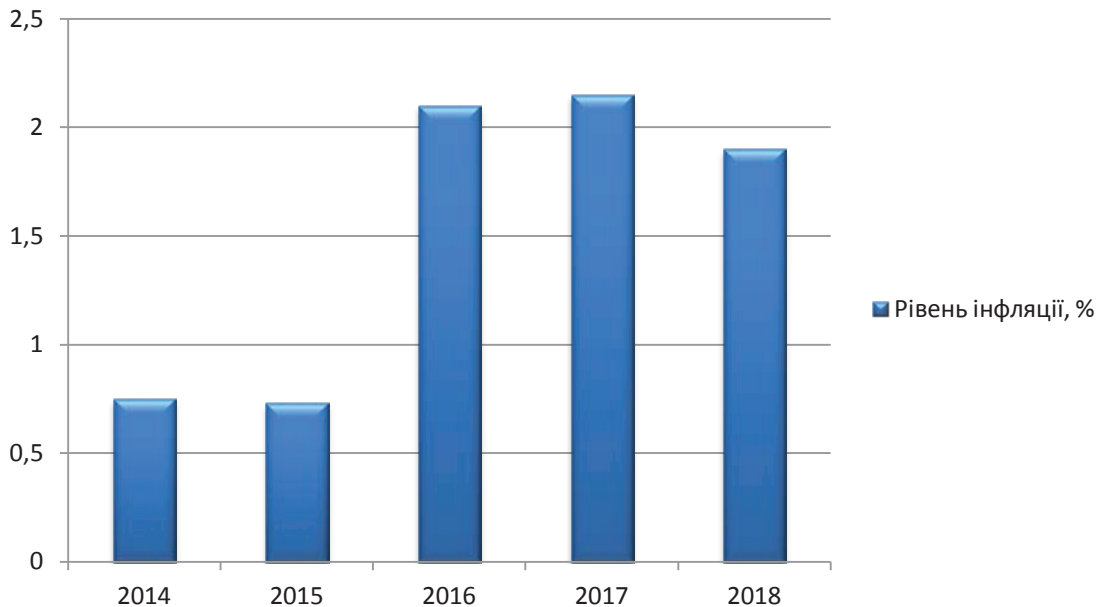

Рис. 2. Рівень інфляції у США

Джерело: [10]

Сполучені Штати є другою (після КНР) за величиною споживання енергії державою. В енергетичному секторі США переважає теплова енергетика, на яку припадає близько 65% від загального обсягу виробництва, а серед видів палива у споживанні первинної енергії переважають нафта (37%), природний газ (31%) і вугілля (18%) [16].

Щодо вугілля, то США тривалий час не тільки посідають третє місце у світі з його видобутку (після КНР та Індії), але й навіть входять до шістки провідних країн, що є нетто-експортерами. Після так званої сланцевої революції у США (якісні зміни в технологіях видобування нафти й газу з покладів сланцевих порід на

початку XXI століття) видобуток нафти й газу різко збільшився. За обсягами видобутку природного газу США, впевнено обійшовши РФ, вийшли на перше місце у світі, а за обсягами видобутку нафти Сполучені Штати нині впевнено посідають перше місце, обігнавши Саудівську Аравію та Російську Федерацію [11].

Долар США вже понад 50 років залишається головною світовою валютою. Зміцнення долара США часто негативно відбивається на вартості нафти, роблячи її покупку дорожче для власників інших валют.

Нині Америка використовує нафту й ціни на неї як інструмент впливу на інші країни у своїй

геополітиці. Відомо, що ціна на нафту досить серйозно знизилась.

Для того щоби зрозуміти, з якою метою сьогодні США здійснюють такі важливі кроки у своїй зовнішньоекономічній діяльності, варто провести певні паралелі щодо того, яким чином пов'язана ціна на нафту з політичною історією.

У грудні 1979 р. радянські війська увійшли в Афганістан. Нафта тоді була на ціновому піку, коштуючи 101 дол. США за барель. Тогочасна ціна разом зі швидко зростаючим видобутком вуглеводнів у Західному Сибіру забезпечила СРСР досі небаченими валютними доходами. Замість того щоби відкладати ці кошти на чорний день, радянський уряд витрачав їх на іноземні авантюри та імпорту продуктів харчування [12].

Через сім років після вторгнення в Афганістан ціна сирої нафти марки «Brent» впала до 30 дол. США за барель. Вже у 1986 р. новий лідер СРСР Михайло Горбачов оголосив політику «перестройки» та зближення з країнами Заходу. Через три роки після цього війська залишили Афганістан, а ще через два роки Радянського Союзу не стало.

Ці факти свідчать про те, що період дорогої нафти збігся в часі з радянською агресією. Проте щойно ціна впала, СРСР став більш демократичним і захотів дружити із Заходом.

Це є не єдиним прикладом. У 1975 р. СРСР разом з усіма іншими європейськими країнами (за винятком Албанії), США та Канадою підписав Гельсінську декларацію, яка стала початком Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Гельсінський процес примирення між капіталістичними та соціалістичними країнами гарантував непорушність європейських кордонів, незастосування сили й дотримання прав людини. Варто зауважити, що він збігся з недовгим періодом здешевлення нафти.

Той факт, що ціна на паливо співвідносилася із зовнішньою політикою СРСР, не має дивувати. В неконкурентній плановій економіці доходи від продажу нафти й газу складали до 67% усіх експортних надходжень. Однак це співвідношення зберіглося після розпаду Радянського Союзу та переходу до ринкової економіки. Вуглеводні залишилися головною складовою російського експорту.

Коли у 2000 р. до влади прийшов новий президент, ціна на нафту марки «Brent» складала 25 дол. США за барель. Тогочасний президент хотів тоді мати дружні стосунки із США, не висунув проти розширення НАТО на територію країн Балтії та розцінив терористичний акт ісламістської організації «Аль-Каїда» на території США, який був здійснений 11 вересня 2001 р., як шанс РФ зблизитися з Альянсом.

Через сім років, коли нафта коштувала 105 дол. США за барель, Росія вдерлася на територію Грузії, що привело до значного погіршення

стосунків між РФ і США. Через кілька місяців світ накрила фінансова криза, а нафта впала до 67 дол. США. Тоді Кремль згодився на пропозиції президента Б. Обами щодо «перезавантаження» відносин, щоправда, це залишилося тільки спробою.

Загальновідомим є факт того, що США мають великі запаси нафти й газу. За доведеними запасами нафти країна посідає третє місце на Американському континенті (після Венесуели та Мексики), за доведеними запасами газу – перше місце (1999 р.).

США були лідером з видобутку нафти до 1974 р., коли перше місце за цим показником посів Радянський Союз. До кінця 1970-х рр. СРСР видобував на третину більше нафти, ніж США, а в кінці 1980-х рр. відставання Сполучених Штатів становило близько 50%. Скоротити відставання від лідерів та обійти на початку поточного року Саудівську Аравію американцям вдалося завдяки розробкам сланцевої нафти та змінам у законодавстві, які дали змогу вести розроблення на шельфі Аляски [13].

США стрімко нарощують обсяги видобутку нафти. У лютому 2019 р. видобуток нафти США перевищив показник Саудівської Аравії вперше за більш ніж два десятиліття. У червні та серпні 2018 р. США вперше з лютого 1999 р. перевищили обсяги видобутку нафти в Росії.

Незважаючи на те, що Міжнародне енергетичне агентство не публікує прогнози видобутку сирої нафти для Росії та Саудівської Аравії в STEO, MEA очікує, що видобуток сирої нафти у США (рис. 3) продовжуватиме перевищувати видобуток російської та саудівської нафти протягом 2019 р.

Виробництво сирої нафти у США, зокрема нафти з легких сортів нафтової сировини, швидко зросло з 2011 р. Значна частина нещодавнього зростання відбулася в таких областях, як Пермська область у західному Техасі, східна Нью-Мексико, Федеральна офшорна Мексиканська затока, Баккенська область в Північній Дакоті та Монтані.

Падіння цін на нафту в середині 2014 р. привело до того, що американські виробники скоротили свої витрати й тимчасово зменшили видобуток нафти. Проте після зростання цін на нафту на початку 2016 р. (рис. 4) інвестиції та виробництво почали зростати знову [14]. Для порівняння, Росія та Саудівська Аравія зберегли відносно стійке зростання видобутку нафти останніми роками.

Експерти заявляють, що сьогодні Америка може знизити світову ціну на нафту до 30 доларів США за барель. Нафтовидобувна промисловість Росії цього просто не витримає. Вони вважають, що недавня активізація США на світовому ринку нафтопродуктів може завдати серйозної шкоди економіці Російської Федерації. Причина полягає в тому, що Америці набагато простіше переступити поріг рентабельності видобутку нафти.

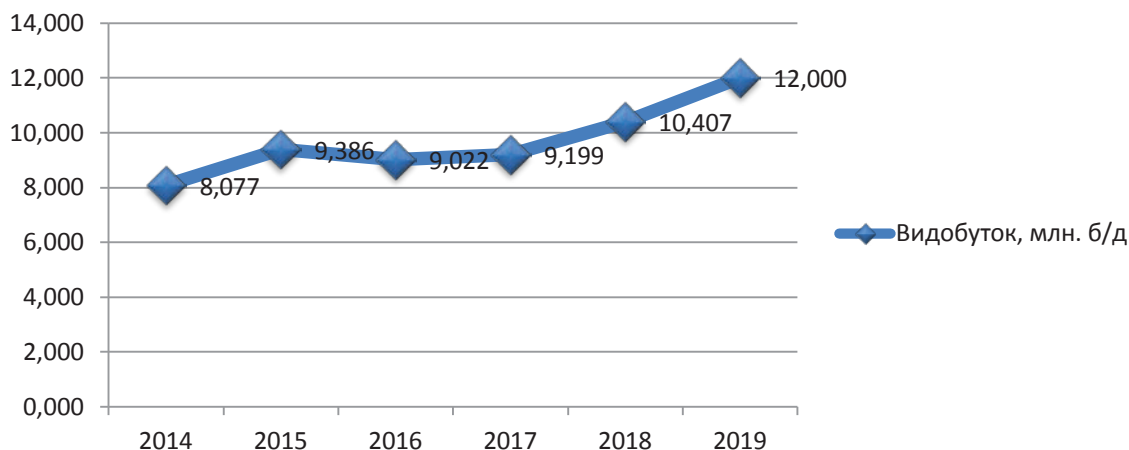

Рис. 3. Обсяг видобутку нафти у США, млн. б/д

Джерело: [20]

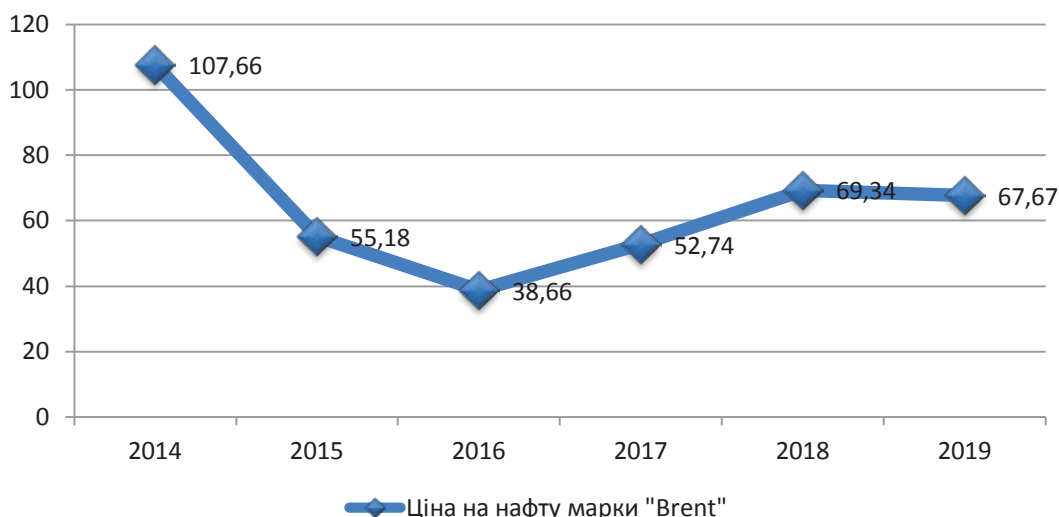

Рис. 4. Динаміка цін на нафту марки «Brent», долар за барель (вказано станом з березня 2014 по березень 2019 рр.)

Джерело: [13]

Президент США вважає, що Штати повинні переорієнтувати економіку на власне виробництво. Отже, було розвідано пермське родовище, там були пробурені 144 свердловини, завдяки чому США з найбільших імпортерів перетворилися на найбільших експортерів.

Наголошується на тому, що ще кілька років тому ціна в 70 доларів США за барель вважалася межею, за якою йде нерентабельність видобутку. Зараз же всерйоз обговорюється потенційна вартість лише у 30 дол. США.

За цим стоїть мета США зайняти вільну нішу. Наприклад, якщо Саудівська Аравія та Америка можуть почуватися досить комфортно навіть за ціни 30 доларів США за барель і менше, то РФ уже не зможе, адже там верхні пласти вже вироблені, а нафту потрібно добувати з усе більшої глибини,

що приводить до появи нових складнощів, таких як зростання затрат на добування, наслідком чого є нерентабельність.

Висновки з проведеного дослідження. Сполучені Штати Америки сьогодні мають величезний вплив на світову спільноту, вони є єдиною світовою наддержавою. Їх перевага в політичній, військовій, культурній, фінансовій та економічній сферах є безсумнівною, в них функціонують найбільші транснаціональні корпорації, що розпоряджаються новітніми технологіями та надають високоякісні послуги, а географічне положення дає їм багато переваг щодо здійснення свого геополітичного курсу.

Варто відзначити, що протягом своєї історії США пройшли складний шлях до всесвітнього лідера, сформувавши одну з найбільш ефективних, конку-

рентних та інноваційних моделей соціально-економічного розвитку в сучасному середовищі.

Щодо геополітичних факторів, то ефективне використання природньо-географічних та внутрішньополітичних особливостей зробило США одними з наймогутніших центрів сили на міжнародній арені до початку XX століття, що дало змогу зберегти цей статус практично до середини 50-х рр.

Якщо говорити про сучасну роль в глобальному геополітичному середовищі, то США сьогодні виглядають справжнім потужним лідером, поки що неможливо спрогнозувати, хто би міг скласти їм гідну конкуренцію в найближчі 10-15 років навіть за умови, що розвиток об'єднаної Європи, Китаю та Росії піде прискореними темпами.

Америка вміло використовує свої запаси нафти, а також ціну на неї для досягнення своїх геополітичних цілей. Нині експерти прогнозують, що до 2035 р. саме США будуть найбільшим у світі виробником рідких вуглеводнів з обсягом виробництва близько 17 млн. бар. за добу, щодо Росії передбачають збільшення середньодобового видобутку до рівня 12 млн. бар. Також було розвідано пермське родовище, де пробурені 144 свердловини, отже, США з найбільших імпортерів перетворились на найбільших експортерів. Отже, залишаючись лідером у цій важливій сфері, США зможуть далі диктувати свої умови на геополітичній арені. З огляду на те, що США нарощують свій енергетичний потенціал та вміло користуються такою перевагою у своїй зовнішній політиці, РФ та інші країни світу матимуть «грати за їхніми правилами».

Отже, США залишаються основним геополітичним лідером у сучасному світі та мають значні перспективи залишитись ним у майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Spykman N. *America's Strategy in World Politics. The United States and the Balance of Power*. N.Y. : Transaction Publishers, 1942. 500 p.
2. Herb G. *The Politics of Political Geography*. URL: www.sagepub.com/upm-data/19015_4952_Cox_Ch01.pdf (дата звернення: 15.04.2019).
3. Ян Э. Что такое геополитика? *Мировая экономика и международные отношения*. 2014. № 4. С. 90-101.
4. Вард Г. *История США*. Москва : АСТ ; Астрель, 2009. 258 с.
5. Аверкиева Ю.Л., Карпов Л.Н., Бромлей Ю.В., Лебедев Н.И. *Страны и народы. Америка*. Москва, 1999.
6. Haas E. *The Age of Nonmorality. What will Follow U.S. Dominance*. URL: <http://www.foriengaffairs.org.2008050faessay87304.100> (дата звернення: 15.04.2019).
7. *The Asian Century. What International Norms and Practices? Conference Proceedings 12 September 2014. French Institute of International Relations*. P. : Ifri, 2014. 97 p.

8. *Le budget de la défense chinoise en hausse de 10.1% en 2015, la plus faible augmentation en cinq ans*. URL: http://www.chine-informations.com/actualite/cn/le-budget-de-la-defense-chinoiseen-hausse-de-en-la-plus_74493.html (дата звернення: 15.04.2019).

9. *Knoema's World Data Atlas*. URL: <https://knoema.com> (дата звернення: 15.04.2019).

10. *Key world energy statistics. International Energy Agency*. URL: <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/KeyWorld2016.pdf> (дата звернення: 17.04.2019).

11. Ferraro D., Rogoff K., Rossi B. *Can Oil Prices Forecast Exchange Rates?* 2015. URL: <http://www.econ.upf.edu/~brossi/OilAndExchangeRates.pdf> (дата звернення: 17.04.2019).

12. *The new economics of oil: Sheikhs v shale. The Economist*. 2014. December 6. URL: <http://www.economist.com/news/leaders/21635472-economics-oil-have-changed-somebusinesses-will-go-bust-market-will-be> (дата звернення: 15.04.2019).

13. *World's Top Oil Producers. CNN Money*. URL: money.cnn.com/interactive/news/economy/worlds-biggest-oil-producers (дата звернення: 17.04.2019).

14. Блага Т. Міжнародна динаміка цін на нафту: куди будемо рухатись? *Free Voice Information Analysis Center*. 2015. URL: <http://iac.org.ua/mizhnarodna-dinamika-tsin-na-naftu-kudi-budemo-ruhatis> (дата звернення: 17.04.2019).

REFERENCES:

1. Spykman N. (1942) *America's Strategy in World Politics. The United States and the Balance of Power* / Nicholas John Spykman – N.Y. : Transaction Publishers, 500 p.
2. Herb G. *The Politics of Political Geography*. G. Herb. Available at: www.sagepub.com/upm-data/19015_4952_Cox_Ch01.pdf (accessed: 15 April 2019).
3. Yan E. (2014) *Chto takoe geopolitika?* [What is geopolitics?]. E. Yan. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya*. № 4, pp. 90-101.
4. Vard G. (2009) *Istoriya SShA*. [The History of the USA] M. : AST ; Astrel'. 258 p.
5. Averkheva Ju.L., Karpov L.N., Bromlej Ju.V., Lebedev N.I. (1999) *Krajiny i narody. Ameryka*. [Countries and peoples. America]. – M.
6. Haas E. *The Age of Nonporality. What will Follow U.S. Dominance*. Available at: <http://www.foriengaffairs.org.2008050faessay87304.100> (accessed: 15 April 2019).
7. *The Asian Century. What International Norms and Practices? Conference Proceedings 12 september 2014. French Institute of International Relations*. P. : Ifri, 2014. 97 p.
8. *Le budget de la défense chinoise en hausse de 10,1% en 2015, la plus faible augmentation en cinq ans*. Available at: http://www.chine-informations.com/actualite/cn/le-budget-de-la-defense-chinoiseen-hausse-de-en-la-plus_74493.html (accessed: 15 April 2019).
9. *Knoema's World Data Atlas*. Available at: <https://knoema.com> (accessed: 15 April 2019).
10. *Key world energy statistics. International Energy Agency*. Available at: <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/KeyWorld2016.pdf> (accessed: 17 April 2019).

11. Ferraro D., Rogoff K. and B. Rossi (2015): Can Oil Prices Forecast Exchange Rates? Available at: <http://www.econ.upf.edu/~brossi/OilAndExchangeRates.pdf> (accessed: 17 April 2019).

12. *The Economist*. "The new economics of oil: Sheikhs v shale". December 6, 2014. Available at: <http://www.economist.com/news/leaders/21635472-economics-oil-have-changed-somebusinesses-will-go-bust-market-will-be> (accessed: 17 April 2019).

13. World's Top Oil Producers. CNN Money. Available at: money.cnn.com/interactive/news/economy/worlds-biggest-oil-producers (accessed: 17 April 2019).

14. Blagha T. (2015) Mizhnarodna dynamika cin na naftu: kudy budemo rukhatysj? [International dynamics of oil prices: where will we move?]. T. Blagha. *Free Voice Information Analysis Center*. Available at: <http://iac.org.ua/mizhnarodna-dynamika-tsin-na-naftu-kudi-budemo-ruhatis> (accessed: 17 April 2019).

Bobrovnik Viktoria

Student

University of the State Fiscal Service of Ukraine

Kolyada Olena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of International Economics
University of the State Fiscal Service of Ukraine

GEOPOLITICAL CHARACTERISTICS OF THE MODERN SITUATION OF THE USA

The purpose of the article. In the modern global environment, geopolitics occupies a leading position, and is an important means of maintaining the world order between countries, the same as the United States; their geopolitical strategy is, above all, a way of cooperation between countries of the world under the auspices of their unconditional leadership.

Geopolitics is, first and foremost, a science of communication and interaction between geographic space and politics. To date, it is an important component of the modern world and performs a number of important functions.

The purpose of this article is to characterize the current geopolitical state of the United States, identify the main moments of this state and the prospects for its development.

Methodology. The survey is based on the institutional structure of international relations and foreign policy of states, depending on their status. The essence of geopolitics and the modern stage of the transformation of the system of international relations are substantiated, since the present geopolitical situation is characterized by such concepts as complexity, dynamism and unpredictability. This means that the United States will increasingly struggle to control today's complex, multilevel world processes.

Results. The United States today has a tremendous influence on the world community, they are the only world superpower. Their advantage in the political, military, cultural, financial and economic spheres is undoubted.

Geopolitical factors play a decisive role in establishing the foreign policy connections of the state; they also characterize the direction of the processes of state building in the natural flow of development.

The Americans really managed to create their original world, unusual for world history, cozy for many nations and peoples.

The US dollar has been the main world currency for more than 50 years. Strengthening the US dollar often negatively affects the cost of oil, making its purchase more expensive for the owners of other currencies. Today, America uses oil and its prices as an instrument of influence on other countries in its geopolitics.

Experts say that today America can lower the world oil price to \$30 US per barrel. The reason is that it is much easier for America to cross the profitability threshold of oil production.

The United States skillfully uses its oil reserves, as well as its price, to achieve its geopolitical goals.

Practical implications. Particular attention is drawn to the current role of the United States in the global geopolitical environment, and it is not yet possible to predict who could compete with them in the next 10-15 years, even if the development of a united Europe, China and Russia will be accelerated.

Value/originality. In our work, we considered the problem of determining the essence of geopolitics and its role in modern international relations. Analyzing this concept and its meaning for the US, we encountered some difficulties. Problems and difficulties issues determine the prospects for further research into the current geopolitical situation in the United States. In particular, the possibility of using them geopolitics tools in order to achieve national interests.